

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע

ע ר ו כ י ם ב י ד י נ ח מ ה ל י ב ו ב י ן - ש נ ת ה ע ש ר י ם ו א ר ב ע

נשא [תשכ"ה]

פרק ד, כא - מט

א. שאלות מבנה וסגנון:

1. במדבר פרק ד פסוק ב: נשא את ראש בני קהת מתוך בני לוי ...

במדבר פרק ד פסוק כב: נשא את ראש בני גרשון ...

במדבר פרק ד פסוק כט: בני מררי למשפחתם לבית אבתם תפקד אתם:

התוכל לתת סיבה לכך, למה לא נאמר גם בבני מררי "נשא"?

2. במדבר פרק ד פסוק ג: ... לעשות מלאכה באהל מועד:

במדבר פרק ד פסוק כג: ... לעבד עבדה באהל מועד:

במדבר פרק ד פסוק ל: ... לעבד את עבדת אהל מועד:

א. התוכל לתת סיבה לשינויי הסגנון בסימון התפקידים של קהת, גרשון ומררי?

ב. התוכל לתת סיבה לשינוי בסימון מקום התפקיד?

3. במדבר פרק ד פסוק ב: נשא את ראש בני קהת מתוך בני לוי למשפחתם לבית אבתם:

במדבר פרק ד פסוק כב: נשא את ראש בני גרשון גם הם לבית אבתם למשפחתם:

במדבר פרק ד פסוק כט: בני מררי למשפחתם לבית אבתם תפקד אתם:

מהי סיבת השינוי בסדר המילים המסומנות - המודגשות?

ב. במדבר פרק ד פסוק כב: נשא את ראש בני גרשון ...

הכתב והקבלה: פרק ד פסוק כב: ואמר במניין ישראל "שאו את ראש כל עדת בני ישראל" (א, ב),

כי מניינם היה תחילת התנשאותם לעשותם ד' מחנות, ד' דגלים. אמנם הלויים שכבר היה

להם התנשאות להיות כלגיון של מלך וה' נחלתם גם סביב למשכן יחנו, ומניינם כעת שהוא

לייחד עבודה מיוחדת לכל אחת ממשפחותיהם, והוא נשיאות ראש חדש על מה שהיה

להם, לכן לא אמר שאו כי אם "נשא" לשון מקור, ...

הסבר לפי דבריו מהו ההבדל במשמעות שבין לשון ציווי ובין לשון מקור?

ג. במדבר פרק ד פסוק כג: מבן שלשים שנה ומעלה עד בן חמשים שנה תפקד אותם

כל הבא לצבא צבא לעבד עבדה באהל מועד:

מלבי"ם פסוק כג: ... כי גרשון מצד שהיה הבכור היה הוא המצביא בראש והם באו לצבא

שהצביא גרשון.

מהי התמיהה בפסוקנו שניסה ליישב בדרך זו?

ד. במדבר פרק ד פסוק לב: ... ובשמות תפקדו את כלי משמרת משאם:

אברבנאל מקשה: פרק ד השאלה הח': למה אמר בבני מררי "ובשמות תפקדו את כלי משמרת משאם" ולא תמצא כזה במשא בני קהת ולא במשא בני גרשון?

מלבי"ם פרק ד פסוק לב: ובשמות תפקדו: הוסיף ציווי בבני מררי שיקרא שם מיוחד לכל כלי שהם ממונים לנשאו, כמו שאמרו, (חז"ל) שהיו רושמים על קרשי המשכן לידע איזה בן זוגו, וכל קרש היה ניתן במקום שזכה בו בפעם הראשונה. ועל כן ציווה לייחד שם לכל אחד, ולייחד מי הממונה לנשאו, וגם עליהם היה איתמר הממונה.

ענה לשאלת האברבנאל!

ה. במדבר פרק ד פסוק לד: ויפקד משה ואהרן ונשיאי העדה את בני הקהתי למשפחתם ולבית אבתם:
עד פסוק מט.

אברבנאל פרק ד עמ' טז (עמודה ב) ... ומזה נלמד שגם כן נבחרו בני מררי למשא הכבד שהיו נושאים, מפני שהיו בהם אנשים גדולים הרבה מאד מה שלא היו לגרשון ולא לקהת ומחשבות הא-ל עמקו.

מלבי"ם פרק ד פסוק לד - מד: ... וזה מעיד שהיו אנשים גיבורי כח חלקם בחיים ולכן נבחרו לעבודת משאות הכבדים.

X X היכן הרמז בפרשיות במדבר - נשא, שהיו בני מררי גבורי כח חלקם בחיים (ולזה כיוון האברבנאל באומרו: **אנשים גדולים** הרבה מאד)?

ו. במדבר פרק ד פסוק מט: על פי ה' פקד אותם ביד משה איש איש על עבדתו ועל משאו ופקדיו אשר צוה ה' את משה:

רש"י במדבר פרק ד פסוק מט: ופקדיו אשר צוה ה' את משה: ואותן הפקודים היו במצוה מבן שלשים שנה ועד בן חמשים.

גור אריה: וכתב כאן "ופקודיו אשר ציווה ה' את משה" לומר שכך היה ולא היה טעות, שיהיה נמנה אחד יותר מבן נ' ופחות מבן ל' על ידי שטעה אחד בשניו.

ר' משה חפץ: מלאכת מחשבת, (נדפס לראשונה בוויניציה בשנת **עת** לעשות לה' לפ"ק): ופקודיו אשר ציווה ה': ... לכן לבי אומר לי לפרש הפסוק על הפקידות והשררה. ... כי מצאנו אל כל משפחה מבני לוי משמרת עליה שוטר ומושל. כמו שאמר "ומשמרתם ביד איתמר בן אהרון הכהן" - הוא היה פקיד עליהם ושם אותם איש איש על עבודתו ועל משאו. וזאת הפקידה והמינוי הוצרך הכתוב לכתוב שלא ליתן פתחון פה, לומר שעשה משה מעצמו ולכבוד אחיו ובניו. והנה לעיל כבר כתב המניין שמנאם על פי ה' באומרו אלה פקודי משפחות הקהתי וגו' אשר פקד משה ואהרון על פי ה', וכן שנה בבני גרשון ושילש בבני מררי. אמנם בדבר השררה מי זה ואיזהו **יוציאם ויביאם על משאם ועבודתם** הוכרח לחזור ולהודיע, שגם זה עשה משה על פי ה' ולא מרוחו. זה אמרו (פסוק מט) "על פי ה' פקד אותם ביד משה" ולא ביד אהרון, שבזה נצטווה משה לבדו. והוסיף "איש איש על עבודתו ועל משאו", רצה שלכולם נתן לאיש עבודת משא, כאשר צווה. אבל מה שנתן עליהם בזה מושלים ופקודים - וזהו אמרו "ופקודיו" ירצה המופקדים עליו. ירצה, על כל איש ואיש האמור לפנינו בסמוך - גם זה מאת ה' מן השמים, כאשר ציווה אל משה ולא מלבו.

1. מה הקושי בפסוקנו?

X 2. לשם מה צריך היה בעל **גור אריה** להוסיף תיקון דבריו על דברי רש"י?

3. מה ההבדל בין רש"י לבין בעל מלאכת מחשבת בפירוש כנוי הקניין של פקודיו ?
4. למי מתכוון ר' משה חפץ: "ואיזהו אשר יוציאם ואשר יביאם על משאם ועבודתם" ?
5. מניין לו שהיה צורך גדול כזה להבליט שלא מנה כל המנויים מלבו, כי אם כל המנויים נעשו על פי ה' ?

ז. מדברי המדרש:

מדרש רבה במדבר פרשה ו פסקה א: נשא את ראש בני גרשון... (ד, כב) הדא הוא דכתיב (משלי ג, טו) "יקרה היא מפנינים וכל חפציד לא ישוו בה" למדנו (הוריות יג ע"א): חכם קודם למלך ישראל. מת חכם - אין לנו כיוצא בו; מת המלך - כל ישראל ראויין למלכות. המלך קודם לכהן גדול... כהן גדול קודם לנביא... נביא קודם למשוח מלחמה, משוח מלחמה קודם לסגן, סגן קודם לראש משמר, ראש משמר קודם לראש בית אב, ראש בית אב קודם לאמרכל, אמרכל קודם לגזבר, גזבר קודם לכהן הדיוט, כהן הדיוט קודם ללוי, לוי קודם לישראל, ישראל לממזר... אימתי? בזמן שכולן שווים. אבל אם היה ממזר תלמיד חכם - קודם לכהן גדול עם הארץ, שנאמר: "יקרה היא מפנינים"... מה טעם יקרה היא מפנינים? אפילו מזה שהוא נכנס לפני ולפנים. (לקדש הקדשים).

ד"א: "יקרה היא מפנינים" - מדבר בקהת וגרשון. אע"פ שגרשון בכור ומצינו שבכל מקום חלק הכתוב כבוד לבכור, לפי שהיה קהת טוען הארון ששם התורה, הקדימו הכתוב לגרשון, שבתחילה אמר (במדבר ד, ב): "נשא את ראש בני קהת". ואח"כ אומר (ד, כב): "נשא את ראש בני גרשון", הווי "יקרה היא מפנינים", מבכור שיצא ראשון, ואין "פנינים" אלא תחילה כמה דתימא (רות ד, ז) "וזאת לפני בישראל".

1. לדברי הדרשה הראשונה (לפני ה - ד"א) מעיר פרשן מדרש רבה (מהרז"ו) זאב וולף איינהורן): כל עניין זה הובא כאן **אגב**, דרך הדרשה של "ד"א" השייך כאן. הסבר, למה יש לראות את הראשון כנאמר אגב ולא את השני? מה הרעיון המשותף לשניהם?
2. מהי התמיהה בפרשתנו שעליה בנוי מדרש זה (ה - ד"א) והלא גם השבטים לא נמנו לפי סדר גילם (עיין במדבר פרק א!)?

ע ל ו ן ה ז ר כ ה ל ה ו ר א ת פ ר ש ת ה ש ב ו ע

ע ל - פ י ה ג ל י ו נ ו ת ש ל נ ח מ ה ל י ב ו ב י ן - ש נ ה ת ש כ ״ ה

פ ר ק ד , כ א - מ ט

נשא [תשכ"ה]

קשה ללמד פרק זה שכמעט כולו שמות חלקי המשכן, רשימות כלים ואבזרים ומספרים. ואולם יש בפרשה זו (אם נחברה לפרשה האחרונה של פרשת במדבר) עניין מיוחד המעורר תמיהות ושאלות. הצו לשלושת המפקדים: של קהת (בסוף פרשת במדבר), של גרשון ושל מררי (בפרשתנו); וכן ביצוע שלושתם, אע"פ שמבחינת תכנם מקבילים הם בכללם ובפרטיהם, לא נאמרו בסגנון אחיד, הדבר יתבלט ביותר אם יכתוב המורה לתלמידיו (או אם יעורר אותם שיבנו הם) טבלה מעין זו:

מ ר ר י	ג ר ש ו ן	ק ה ת
במדבר פרק ד: ----- -----	במדבר פרק ד: כא: וידבר ה' אל משה לאמר:	במדבר פרק ד: א. וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר:
כט: בני מררי <u>למשפחתם לבית אבתם</u> תפקד אתם:	כב: נשא את ראש בני גרשון גם הם <u>לבית אבתם למשפחתם</u> :	ב. נשא את ראש בני קהת מתוך בני לוי <u>למשפחתם לבית אבתם</u> :
ל: מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה תפקדם כל הבא לצבא לעבד את עבדת אהל מועד:	כג: מבן שלשים שנה ומעלה עד בן חמשים שנה תפקד אותם כל הבא לצבא צבא לעבד עבדה באהל מועד:	ג. מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה כל בא לצבא לעשות מלאכה באהל מועד:

הפרשנים הקדמונים, רש"י ובית מדרשו, אין מרבים לשים לב לדיוקים אלה. לעומת זה הרבו לעסוק בכך המאוחרים יותר. המפרשים: אברבנאל, אלשיך, אור החיים, מלבי"ם עסקו רבות בשאלות אלה, ולפעמים הצליחו גם לגלות משמעותם של הדברים המתבטאים בשינויים קלים אלה. והנה אחדות משאלותיהם כדוגמה:

למה נצטוו משה לבדו על מניין הלויים (הראשון) ולא נצטווה עמו אהרון בזה גם כן, כמו שנצטוו שניהם על מניין ישראל.

למה במניין בני קהת נצטוו יחד אהרון ומשה ובבני גרשון היתה הצוואה לבד למשה.

למה בגרשון נאמר "גם הם" ולא נאמר כן בבני מררי.

למה נאמר במניין השבטים "שאו", ובמניין קהת וגרשון נאמר "נשא" ?

ולמה נאמר בסיכומם (ד, לז) "אלה פקודי משפחות הקהתי" ולא נאמר כן באחרים

אלא: "אלה פקודי משפחות בני גרשון" (ד, מא)
"אלה פקודי משפחות בני מררי" (ד, מה)

ולמה במפקד הראשון (מבן חודש ומעלה) נפקדו בסדר גילם: גרשון, קהת ומררי, ואילו במפקד שני (מבן שלשים שנה ומעלה) לא נפקדו לפי סדר גילם, אלא קהת, גרשון ומררי ?

חז"ל ומפרשינו אין רואים בכל אלה גיוונים הבאים להציל קורא משעמום, ולא דברים ש"במקרה", אלא מוצאים - בשינויים אלה בסגנון הדברים - דבשה ומתקה של תורה.

השווה גם לפרשת תרומה, בשמות רבה לד, ג:

"ועשו ארון עצי שטים" (שמות כה, י) : מפני מה בכל הכלים כתוב "ועשית" ובארון כתיב "ועשו" ?
אמר ר' יהודה בר רבי שלום : אמר לו הקב"ה, יבואו הכל ויתעסקו בארון, כדי שיזכו כולם לתורה.

שם נלמד הלקח מתוך השינוי בסגנון שבין גוף שני יחיד במצוות עשיית כל הכלים ("ועשית") לבין גוף שלישי רבים שבציווי עשיית הארון ("ועשו").

בגליונו עסקנו בשאלות מסוג זה ב - א, ג, ד, ז. (ועיין גם גיליון נשא תשכ"א).

לשאלה ד, ו - ה, יוסבר לתלמידים שתורתנו עוסקת כאן בשאלה גדולה הנוגעת גם לימינו, אע"פ שאין לנו משכן וכלים - והיא חלוקת התפקידים בחברה למלאכות קלות ולעבודות קשות יותר, ואין אפשרות לחברה אנושית שתתקיים בלי מורה מדריך ומפיץ תורה, ואי אפשר לחברה בלא סבלים נושאי משאות, ואולם אי השוויון הזה יתוקן אם ימונה כל אחד על תפקיד שראוי לו, לפי כוחותיו, לפי יכולתו, ואם כי שונה הכבוד הניתן לממלאי תפקידים שונים בחברה, הנה אהבת ה' את עבדיו - אם עושים עבודתם באמונה - שווה, ולכן טוב לסיים את השיעור בדברי המדרש הבאים :

מדרש רבה במדבר פרשה ו פסקה י : כל הפקודים אשר פקד משה ואהרון ונשיאי ישראל : מאחר שחשב הלויים משפחת בני קהת לבד ומשפחת בני גרשון לבד ומשפחת בני מררי לבד, חזר וכלל מנינם ביחד, להגיד שכולם שקולים לפני המקום בחיבה.

נחמה ליבוביץ

תשובות לגיליונות לעיון בפרשת השבוע

ערוכות על ידי יצחק ריינר

פרק ד, כא - מט

נשא [תשכ"ה]

- א. 1. "נשא" במקום לפקוד סתם, פקידה היא ספירה ואילו "נשא אתי" משמשת גם כביטוי לספירה לאנשי המעלה. בני קהת זכו לכינוי זה בגלל התפקיד החשוב שהם מקבלים, נשיאת כלי המשכן כולל הארון. לאחר שהפסיק בבני קהת כדי להזהיר את בני אהרון לבל יכריזו את שבט הלוי חזר הכתוב לצוות על מפקד בני גרשון. גם ספירה זו כינה הכתוב בלשון "נשא" בגלל חשיבותם של הבכורים – בני גרשון, שהיה הבכור ללוי; ובגלל שהפסיק הכתוב בנושא המפקד, לכשחזר לנושא המפקד שוב תפס אותה לשון - נשא. אולם מאחר שאין כל הפסקה בין גרשון למררי לא חזרה התורה על שם הפעל הזה. ועוד, שגרשון ומררי היו בפקודו של איתמר בן אהרון ולכן "נשתתפו שניהם בדיבור אחד". (אברבנאל)
2. א. לעומת נושאי היריעות והקרשים – בני גרשון ובני מררי, עבודת בני קהת היתה מלאכה ולא עבודה. א. מפני שהארון נושא את נושאי. ב. בגלל כלי הקודש שהם נשאו ואשר להם נדרשה יותר אמנות מאשר שימוש בכח, ולכן נקרא תפקידם מלאכה ולא עבודה כמו אצל השאר. בני מררי עסקו בעצם פירוק והקמת קרשי המשכן ולכן זו עבודת אהל מועד. קהת וגרשון עסקו בדברים שבתוך האהל או באהל עצמו – ביריעות המאהילות על המשכן, ולכן "באהל מועד". ב. כאמור לעיל, בני מררי לא נכנסו לאהל אלא עמדו מבחוץ לפירוק או להקמת הקרשים, ובשעה שהם נגשו לתפקידם כבר לא היה אהל מועד, בהיותו מפורק מיריעותיו.
3. הסדר הרצוי הוא משפחה – שהיא יחידה בתוך בית אב. השינוי הוא אצל בני גרשון. מודגש כאן, שבני גרשון נמנים לפני מררי בגלל היותם מבית אב – גרשון, שהוא הבכור. ואילו אצל בני מררי חזר הכתוב לסדר הרגיל.
- ב. "שאו" דבר חד פעמי. "נשא" פעולה ממושכת, כמו **זכור** את יום השבת. וכך מסיים בעל הכתב **והקבלה** את דבריו: לכן לא אמר **שאו** כי אם **נשא** לשון מקור, שיוורה על המשך נשיאות ראש הולך ומתנשא ממדרגה למדרגה.
- ג. ראה בטבלה שבעלון ההדרכה אצל בני קהת ומררי נאמר: "הבא לצבא" ורק אצל גרשון "הבא לצבוא צבא".
- ד. מפני שהיה משאם קרשים ועמודים יצטרכו אנשים רבים לשאת אותם. לכן כדי שלא יתבלבלו במה שיעשו כתבו בכל עמוד ובכל קרש שם הנושא אותו. וכן כתבו על הקרשים סימונים איזה קרש נמצא ליד איזה קרש ותמיד היו אותם הקרשים נמצאים באותו מקום, גם סימון זה נכתב על הקרשים. ועוד אומר האברבנאל, שהיה צריך להתאים את המשא לפי כוחו של כל אחד ולכן נכתב מי נושא מה.
- ה. אם נשווה את מספר בני גרשון, קהת ומררי במפקד של בני חודש ומעלה למפקד מבן שלושים עד בן חמישים:

	מררי	קהת	גרשון	
מבן חודש	6200	8600	7500	
מבן שלושים עד בן חמישים	3200	2750	2630	

הנה היו בני 30-50 מבני מררי יותר ממחצית, ולפי דעת אברבנאל זהו דבר יוצא מגדר הטבע (מאחר שיש תמותת תינוקות וקטנים רבה בדרך הטבע, היום התגברנו עליה באמצעי רפואה מודרניים) וזה מוכיח שהיו בעלי כח לא רגיל!
ואלו דברי האברבנאל: ואמנם מררי היה בו דבר יותר מתמיה (כפי שציינו), הרי שהיו בבני לוי הגדולים יותר מכל הטף. והנה על המנהג הטבעי אין הגדולים חמישית ממספר הקטנים והטף ומזה נלמד שגם כן נבחרו בני מררי למשא הכבד שהיו נושאים מפני שהיו בהם אנשים גדולים מאד מה שלא היו לגרשון ולא לקהת.

1. מבחינה תחבירית חסר לחלק השני הנשוא, ופקודיו אשר ציוה ה' ... - מה עשו ? לכן מוסיף רש"י את המילה ואותם הפקודים היו מבן ...

2. פירוש רש"י אינו מנמק את נחיצות הקטע האחרון של הפסוק. בא גור אריה ומוסיף, שיש חשיבות, משום שהוא בא לוודא, שלא היתה טעות בהערכת הגילים, שלא היתה טעות בקיום המצווה שבאה מפי הגבורה; ולהוכיח שהכל היה על פי ה' ולא יוכלו לטעון נגד משה, משוא פנים !

3. לפי רש"י פקודיו של משה, בני לוי. לפי ר' משה חפץ פקודיו של בני לוי - הממונים עליהם. (* בסוף התשובות תמצאו את תחילת דבריו של ר' משה חפץ בפירוש פסוק זה.)

4. לא לאלעזר או איתמר בני אהרון, אלא לאלו שמשה מינה כעין מפקדים מוציאים לפועל של הוראות הממונים מלמעלה - אלעזר ואיתמר.

5. הרי קהת קרוב משפחה של משה, כי מבני קהת היה עמרם (במדבר ג, יט), ומשה בן עמרם, ולקהת נתן משה את התפקיד החשוב ביותר נשיאת הארון וכו', ראוי שיודגש שהיה הכל עפ"י ה'.

1. מפני שקהת, נושא הארון, קודם לגרשון שהוא הבכור, ודרך אגב מדבר על כל מי שקודם לחברו.

הרעיון של ערך התורה העולה על שאר הערכים, של תורה, שהיא צריכה להיות נחלת הכל ושידיעתה היא התפארת האמיתית לאדם, לא מעמדו בחברה, לא יחוס משפחתו, ושידיעתה היא חובת כל אחד, לא זכותו ולא חובתו של מעמד מיוחד - רעיון זה מצאנוהו רבות במדרשים. כאן בנוי הוא כולו על הקדמת מניין קהת - שאינו בכור - על בני גרשון, שהוא הבכור, מפני שבני קהת נושאי הארון, ואין הארון אלא סמל התורה. ולא הופקד על הארון הבכור ובניו, שלא תאמר: מתת היא, זכות היא, או חובה היא למיוחסים בלבד; ונהפוך הוא: היא היא הנתונה לכל ישראל, וכל המתקרב אליה ביותר הוא המיוחס. (דברי נחמה ז"ל) וראה המדרש והדברים, שהובאו בסוף עלון ההדרכה.

2. התמיהה היא שאותם שלוש משפחות, גרשון, קהת, ומררי נמנו בפרשת במדבר פרק ג (מבן חודש) לפי סדר לידתם - גרשון, קהת ומררי, ואילו במניין - מבן שלושים עד בן חמישים - נמנו שלא לפי סדר זה, ולא פתחו בבכור.

(* לתשובה ו / 3 תחילת דברי ר' משה חפץ.
ר' משה חפץ: מלאכת מחשבת, (נדפס לראשונה בוויניציה בשנת עת לעשות לה' לפ"ק): פסוק מט: ופקודיו אשר ציווה ה': במה שכתב פקד אותם וחזר ואמר ופקודיו וגו' כפל העניין. לאיך צורך (לאיזה צורך), כתב רש"י: כי ופקודיו חוזר אל מניין השנים מבן שלושים ועד בן חמישים כאשר כתב הרא"ם. מלבד הלחץ הסובל פירושו עוד יקשה לנו בו. שגם זה כבר אמור בכולם אחד לאחד "מבן שלושים שנה ומעלה וגו' "? ועוד יקשה לשון ופקודיו ליחיד הפוקד, ואם רצונו אל הפוקד כדברי הרא"ם גם לזה היה לומר ופקודיהם שאף אהרון היה פוקד ? מלבד כי איך יספר בזה מניין אחר שספר משאם ועבודתם ? לבי אומר לי ...

